

TAMUS ISTVÁN - TAMUSNÉ MOLNÁR VIKTÓRIA:

AZ ESZTÉTIKAI NEVELÉS LEHETŐSÉGEI A TANÍTÓKÉPZÉSBEN

„Az élet ünnepek nélkül: hosszú út vendégfogadók nélkül.” (Démokritosz)

Előadásunkban a felsőoktatásban, ezen belül is a tanítóképzésben részt vevő hallgatók esztétikai nevelésének egyik lehetőségére szeretnénk felhívni a figyelmet. A téma szükségessége vitathatatlan, hiszen a 6-12 éves korosztály oktatására-nevelésére készülő tanítójelöltek felkészítésében elengedhetetlen az esztétikai ízlésformálás. Erre alkalmas a képzés valamennyi kurzusa, ha az alapvető célokra és feladatokra gondolunk. Különösen a művészeti, tudományos, illetve sportélet kiemelkedő alakjaihoz fűzhető aktuális jubileumi évfordulók kapcsán adódik kiváló lehetőség.

Az esztétikai nevelés elsődleges színtere legtöbb esetben természetesen a család, csak ezután következhet az intézményes nevelés hatásrendszere. A család ilyen irányú történései akár mindennaposak: esztétikus otthoni környezet; annak érzékeltetése, hogy a kellemes zene, a jó filmek, a szép képek fontosak és értékesek; a közös művészeti élmények (hangverseny,-színház-és múzeumlátogatások); a gyermekek szempontjait is méltányoló, egyszersmind az esztétikai igényességet tápláló beszélgetések a látott, hallott, olvasott műalkotásokról. Ahol a családi nevelés pozitív hatásaival megalapozza és folytonosan támogatja az esztétikai kultúra növelését, ott általában sikeresek az iskolai erőfeszítések. Az iskola arra törekszik, hogy tudatosítsa az esztétikai élményeket és aktivitásokat. Elemzi, elemezteti a műalkotásokat, bevezet a művészeti felfogásokba, az irányzatok történetébe, az esztétikai szférát behelyezi a történelem teljességébe, megismerteti a tanulókat a kiemelkedő alkotók élettörténetével, és még sok mást is tesz annak érdekében, hogy elvezessen a tudatos műélvezet és esztétikai tartalmú cselekvések világába. (Zrinszky, 2001.)

Ezen kívül törekszik a környezettudatos magatartás, a fenntartható fejlődés és az egészséges életmód kialakítására a diákok körében, mely folyamatoknak szintén fontos eleme a szűkebb és tágabb környezet, valamint az emberi test esztétikájának kérdése. Mindezek ismeretében mégis kialakult azon tantárgyak köre, melyek képzési struktúrájában kiemelt szerepet kap az esztétikai nevelés – ezek pedig a művészeti tárgyak, leggyakrabban ezt szolgáló módszerük pedig a műelemzés, amely végigvonul az oktatás minden fokán a magyar nyelv és irodalom, a

vizuális nevelés, az ének-zene, az idegen nyelvek, a tánc-és dráma, a mozgóképkultúra- és médiaismeret, stb. keretében.

A műalkotások elemzésének célja: a mű vizsgálata az alkotó, a mű és a befogadó viszonyrendszerében. A műelemzésnek számos nem művészeti vagy nem kifejezetten művészeti megközelítése is létezik: nyelvészet, filozófia, esztétika, szociológia, pszichológia, történeti és művészettörténeti értelmezések, illetve a műelemzés módszere és célja is lehet művészettörténeti, filozófiai, esztétikai, szociológiai, pszichológiai stb. A műelemzési technikák lehetnek részlegesek és teljességre törekvőek egyaránt. Általános cél a mű leírása, értelmezése és értékelése. Az esztétikai nevelés szempontjai:

- a befogadóképesség kialakítása
- az ítéletalkotás készségének a kialakítása
- az önálló alkotómunka

Műelemzési szempontok: pl. Mit látunk a képen?; Milyen képi elemeket fedezünk fel?; téri viszonylatok felfedezése, a kép színvilága és hangulata, stb.

Problémát jelent, hogy az iskola csak a műveltség „csontvázát” adja abban az esetben, ha hiányzik az a családi, kortársi közeg, amelyben a társalgások által a műveltség a személyiségbe szervesen épülhet be. (Masopust)

„A kulturáltság minden szintjén énekelnek, táncolnak az emberek, díszítik környezetüket és önmagukat, művészi vagy annak tekintett tárgyakat helyeznek el lakásukban és egyéb élettereikben (akár eredeti műveket, akár reprodukciókat vagy fotókat, posztereket, akár remekeket, akár giccseket). Ma már mindenkit elér valamilyen művészi (vagy annak látszó) hatás a rádióból, televízióból, az épületekről, az utcai plakátokról. Mindez művészetet visz mindenki életébe. Az esztétikai nevelés e téren arra irányul, hogy amikor a felnövekvők aktívan túllépnek elemi szükségleteiken, bármi motiválja is erre őket (például a páros táncra, hogy partnerükhöz közel kerüljenek, csoportos népi táncra, hogy ügyességüket demonstrálják), igényesen tegyék ezt. Amikor pedig őket találják meg a művészeti produkciók, bármiért mentek is ennek elébe (például csak kikapcsolódni akartak), igényesen fogadják ezeket. A mindenkori saját igényszint a döntő, melyet teljesen meghatároz az életkor, a szociokulturális miliő, a mindenkivel született intelligencia és szenzibilitás. Az esztétikai nevelés gyakorlata folytonos igénytámasztásból és egyezkedésből áll (tömegkultúra vs. magaskultúra, magasművészet), amit talán leginkább a nevelés „segítő” koncepciója tud kielégíteni.” (Zrinszky, 2001.)

Kodály Zoltán így nyilatkozott 1966-ban: „...*Amerika a világ iparilag legfejlettebb országa, mely ezért nagyobb mértékben függ a technológiától, mint más országok. Ez káros lélektani-érzelmi jelenségekben mutatkozik az amerikaiaknál: a dehumanizáció, az erőteljes neurózis jeleiben. Ez tükröződik az énekórára jövő gyerekek közönyös, érdektelen, unatkozó, gyakran ellenséges magatartásán is. Hiányzik belőlük a tanulási kedv: hiányoznak azok az érzelmi élmények, melyek képessé tennék őket a zene befogadására.*” (Kodályt idézi: Masopust)

Kodály akkor még nem is sejtette, hogy egy napon a magyarországi ének-zenetanítás is megismeri e jelenséget. Sajnos napjaink egyik nagy problémáját fogalmazta meg több mint 40 évvel ezelőtt, amit az oktatás minden szintjén tapasztalunk más készségtárgyak esetében is. Pedig milyen nagyszerű lenne megőrizni és továbbvinni a hazai művészeti nevelés világszerte ismert nagy eredményeit, tendenciáit!

A 20. század elején Alexander Bernát így fogalmazott: „*Az esztétikai nevelésnek egyetemesnek kell lennie, a művészet minden ága, a szép minden fajtája iránt fogékonyra kell tennünk a fiatalokat.*” De csak az irodalomesztétikai nevelésre gondolt: „*A képző művészetekről nincsen szó, a zenéről még kevésbé, az ének művészete sem igen számít; egyéb művészeti gyakorlatoknak (rajznak, mintázásnak) sem tudunk a gimnáziumban helyet szorítani.*” (Alexander Bernát gondolatait idézi Zrinszky, 2001.) Az azóta eltelt időben szerencsére az akkor mellőzött tárgyak is helyet kaptak az oktatás teljes rendszerében.

„A választást a sokféleség felkínálásával segíteni, az élmények tudásháttérét biztosítani, a mindig sajátos értelemkeresésre, szubjektív újraalkotásra ösztönözni és teret adni a saját esztétikai kreativitásnak – ebben áll az esztétikai nevelés igazi feladata. A mindennapos esztétikai tapasztalatok és a művészeti élmények mindennapossá válása teszi teljessé az esztétikai nevelést. Így valósulhat meg egyetemessége.” (Zrinszky, 2001.)

A 2010/11. tanév jubileumi ünnepeltjei a különböző művészeti és tudományágak területéről (a teljesség igénye nélkül) – az életművek, illetve legismertebb műveik rövid ismertetésével nagyban hozzájárulunk hallgatóink esztétikai neveléséhez: az alábbi művészek és tudósok kiemelése elsősorban a születés vagy a halál dátumának kerek évfordulója, illetve a debreceni református tanítóképzés szempontjai szerint történt.

zeneművészet:

- Liszt Ferenc zeneszerző, zongoraművész, karmester (1811-1886) – LISZT-ÉV!

- Erkel Ferenc zeneszerző, karmester, zongoraművész (1810-1893)

- Frédéric Chopin zongoraművész, zeneszerző (1810-1849)

- Robert Schumann zeneszerző (1810-1856)

- Gustav Mahler zeneszerző, karmester (1860-1911)

- Dohnányi Ernő zeneszerző, karmester, zongoraművész (1877-1960)

képzőművészet:

- Boticelli festőművész (1445-1510)

- Giorgione festőművész (1477/78-1510)

- Caravaggio festőművész (1571-1610)

- Barabás Miklós festőművész (1810-1898)

- Székely Bertalan festőművész (1835-1910)

- Munkácsy Mihály festőművész (1844-1900)

- Rippl-Rónai József festőművész (1861-1927)

- Boromisza Tibor festőművész (1880-1960)

- Szőnyi István festőművész (1894-1960)

- Kondor Béla grafikusművész (1931-1972)

irodalom:

- Alfred de Musset költő, drámaíró (1810-1857)

- Anton Pavlovics Csehov író (1860-1914)

- Bessenyei György író, költő (1746-1811)

- Kosztolányi Dezső író, költő, műfordító, újságíró (1885-1936)

- Tóth Árpád költő, műfordító (1886-1928)

- Faludy György költő, író, műfordító (1910-2006)

- Tatay Sándor író (1910-1991)

- Vas István író, költő, műfordító (1910-1991)

művelődéstörténet:

- Kálvin János reformátor (1509- 1564) KÁLVIN-ÉVEK (2009-2014)!

- Arthur Schopenhauer metafizikus (1788-1860)

- Széchenyi István politikus, író, polihisztor (1791-1860)

- Bolyai János matematikus (1802-1860)

- Szabolcska Mihály református lelkész, költő (1861-1930)

- Mikes Kelemen (II. Rákóczi Ferenc) íródeákja, kamarás (1690-1761)

- Brunszvik Teréz óvodaalapító (1775-1861)

- Mérei Ferenc (1909-1986)

- Montágh Imre (1935-1986)

- Básti Lajos (1911-1977)

- Latinovits Zoltán (1931-1976)

Mi mint pedagógiai, illetve vizuális tárgyakat oktatók elsősorban saját kurzusaink tematikájába próbáljuk beépíteni a jeles évfordulókról való megemlékezést, de mindenki saját szakterületének megfelelően kiaknázhatja ennek lehetőségeit, hogy hallgatóinkban a képzés végére egy „összművészeti hatást” alakítsunk ki, s melynek elemeit ki-ki felhasználja majd hivatásának gyakorlása közben. Ki kell alakítanunk bennük a híres elődeinkről való megemlékezés igényét és gyakorlatát, az ebben rejlő oktatási-nevelési lehetőségeket, hogy ők is sikerrel oldják meg tanítványaik körében ennek nemzedékekről-nemzedékekre történő átörökítését, ezzel párhuzamosan az esztétikai nevelés által történő személyiségfejlesztést. Őszintén reméljük, hogy nem csak utópiaként él bennünk annak lehetősége, hogy egy (össz)művészeti kerekasztal megalakításán keresztül intézményünk tanszékei és szakcsoportjai között együttműködés indulhasson el a közeljövőben!

„Ha nem volnának ünnepek, elfogyna az idő.” (Mircea Eliade)

Irodalom

Zrinszky László: Az esztétikai nevelésről.

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2001-12-ta-zrinszky-esztetikai>.

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00055/2001-12-ta-Zrinszky-Esztetikai.html>.

2011. 02. 01. 11.32.

Masopust Katalin: A művészeti nevelés értékközvetítő szerepe.

<http://www.parlando.hu/Plusz1-Masopust.htm>. 2011. 02.01. 11.30